

Прикази Reviews Comptes rendus

Драгана Милорадовић, 2019.
***Освајање сфере јавног живота:
Улога жена у друштвеном и
културном животу Пожаревца
крајем XIX и почетком XX века.***
**Пожаревац: Историјски архив
Пожаревац, Посебна издања књ. 15**

Монографија Драгане Милорадовић *Освајање сфере јавног живота: Улога жена у друштвеном и културном животу Пожаревца крајем XIX и почетком XX века* резултат је архивских и антрополошких истраживања на докторским студијама. Ауторка више од две деценије ради на пројектима Историјског архива у Пожаревцу, који 2023. године обележава 75 година постојања и успешног рада.

Драгана Милорадовић је користила архивске изворе из Историјског архива у Пожаревцу, Архива Србије, Архива Југославије, Архива Војводине, и друге необјављене изворе од настанка Краљевине Србије, преко периода Првог светског рата до тридесетих година XX века. С великом пажњом анализира је штампане медије као и релевантну литературу о социокултурним односима и процесима модернизације. Обим извора које је користила омогућио јој је да уз помоћ дијахронског, историјског и антрополошког приступа истражи друштвени и културни живот Пожаревца у дужем временском периоду – од наслеђа Кнежевине, настанка Краљевине Србије,

преко периода Првог светског рата до тридесетих година XX века, као целовиту појаву, кроз призму стицања одређених права жена и промена у породичном и јавном животу.

У поглављу *Архивски извори у реконструкцији друштвених промена и положаја жена у Пожаревцу током XIX века*, Драгана Милорадовић је анализира урбане и социјалне промене у Пожаревцу од четврте деценије XIX века на основу објављених извора, литературе и доступне архивске грађе Кнежеве канцеларије, која документује свакодневни живот на кнежевом и кнегињином двору у Пожаревцу, као и утицај кнегиње Љубице популацију. Закључује да је период прве владавине Кнеза Милоша и његове наредбе које се односе на урбанизацију Пожаревца представљао почетак процеса модернизације у Кнежевини Србији.

На основу расположиве архивске грађе, као и збирке црквених магичних књига с подручја вароши/града Пожаревца од 1837. до 1930. године, које се чувају у Историјском архиву у Пожаревцу, посебно грађе Протопрезвитерата, Драгана Милорадовић је реконструисала ступање у брак, брачне односе и развод. Анализирајући проблеме које је решавао Духовни суд, уочила је промене које су се одиграле у друштву у сфери приватног од 1836–1889. године.

У поглављу *Освајање јавне сфере*, ауторка је анализира просветне

прилике у Пожаревцу, обухватајући школовање у основним, занатским школама, гимназији и на факултетима. Предмет њеног истраживања биле су жене у здравству и запослене жене. На основу бројних извора и литературе реконструисала је културни живот у Пожаревцу крајем XIX и почетком XX века. Анализирала је улогу жена у хуманитарним удружењима, добротворним фондовима и задужбинма, као и грађанским и сталешким удружењима. Указала је на драматичне промене које донео Први светски рат. У последњој целини овог поглавља анализирала је улогу жена након Великог рата и промене у сфери приватног на примеру јавног простора, дружења и забава у Пожаревцу.

У поглављу *Анализа: простори сусретања "приватног" и "јавног" живота* (стр.167–202), Драгана Милорадовић је дала анализу истраживаних периода названих *доба*, временског оквира који је у својим истраживањима поставила Драгана Антонијевић, а који је, како ауторка истиче, прилагодљив 'недогађајној' историји и антропологији свакодневног живота. Издвојила је важне процесе који су се дешавали у *(Пре)доба-време које је претходило*, наглашавајући активности кнеза Милоша и кнегиње Љубице у Пожаревцу. Закључила је „да традиционално у том периоду добија нове вредности, потврду националног идентитета и суверенитета, а модерно тек долази са Запада и уграђује се у системе вредности и правила понашања”. У овом поглављу издвојила је три периода: *Прво доба – од последњих деценија XIX века до Првог светског рата; Друго доба – „време бола и поноса“; Треће доба – после рата; нови*

талас модернизације. Ауторка је истакла да су *критични догађаји* утицали на активности жена у јавном, друштвеном и културном животу Пожаревца. Указала је на утицај драматичних политичких и ратних догађаја на положај жена, прелаз из модернизацијског хода у ратни период, потом у мирнодопско време, као и на процесе који су утицали на обликовање нових вредности и положај жена у друштву. Закључила је да су у ратним годинама многе жене биле принуђене "да преузму улогу мушкарца, да привређују, пре свега у привреди и индустрији, да буду главе куће, али и да се нађу на фронту, најчешће као болничарке. После Првог светског рата, када је Србија остала без огромног броја радно способних мушкараца, (...) жене су се масовније укључивале у производњу јер су биле принуђене да зарађују”.

Ауторка се на крају овог поглавља бави променама кроз које је пожаревачко становништво пролазило, објашњавајући процесе и темпо модернизације у анализираним временским сегментима.

Истражујући доступну архивску грађу, као и објављене изворе, Драгана Милорадовић је закључила да је "образовање, посебно образовање женске деце, било пресудно и за експанзију процеса модернизације у Пожаревцу у периоду од краја XIX до тридесетих година XX века”. У *Закључку* ове књиге сумирани су резултати до којих је ауторка дошла истражујући улогу жена у друштвеном и културном животу Пожаревца крајем XIX и почетком XX века.

Књига Драгане Милорадовић *Освајање сфере јавног живота: Улога жена у друштвеном и културном жи-*

воту Пожаревца крајем XIX и почетком XX века. представља значајан допринос бољем познавању положаја жена, приватног живота, јавне сфере, социокултурних односа и процеса модернизације у Пожаревцу. Архивска истраживања о брачним и породичним односима, које је ауторка презентovala у овој књизи, допринеће бољем позна-

вању положаја жене у Пожаревцу у анализираном периоду. Књига представља значајно полазиште за даља интердисциплинарна истраживања.

Сенка Ковач
Филозофски факултет
Универзитета у Београду
skovac@f.bg.ac.rs